

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ МОТИВАЦІЇ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перехід до особистісно-орієнтованої моделі навчання і виховання спрямовує на пошук нових шляхів і засобів, які забезпечуватимуть повноцінний розвиток здібностей, потреб та інтересів учнів в усіх сферах їхньої діяльності.

Літературно творчість молодших школярів у контексті особистісно зорієнтованої освітньої моделі виступає як ефективний засіб розвитку їхніх художньо-творчих здібностей, формування культури і духовності.

Насамперед це пов'язано з унікальною роллю мови у житті людини. Літературна художньо-творча діяльність дітей – феномен мовленнєвої культури, що відбиває не тільки рівень мовленнєвої компетентності, а й внутрішній духовний стан, вираження переваг та інтересів дітей. Вона є важливим засобом художньо–естетичного, інтелектуально–творчого розвитку школярів, формування креативності кожної особистості.

Відчуття рідного слова, найтонших його відтінків, уміння вималювати словесний художній образ приходять до учня не відразу. Здатності до літературно-творчої діяльності повинна передувати велика робота розуму й душі як самої дитини, так і вчителя, найперше завдання якого – побачити, розшукати творчу іскорку дитини.

Спостереження за навчально–виховним процесом засвідчили, що сучасна шкільна практика часто недооцінює роль мотиваційної підготовки до творчої діяльності взагалі і до літературно-художньої творчості зокрема. Це пояснюється тим, що в початковій школі досі не вирішена важлива педагогічна проблема, про яку ще в середині минулого століття писав Б.Теплов, – не знайдені стійкі стимули до творчості, не розроблена методика формування мотивів художньої творчості.

Підготовчим етапом формування інтегративного мотиву літературно-художньої творчості – спілкуванню засобами мистецтва – у початковій школі мають стати уроки, позакласні заняття, а також свята і розваги художньої спрямованості, подорожі, екскурсії тощо.

Педагог з багаторічним досвідом керування літературною творчістю молодших школярів В. Левін стверджує, що цей віковий період є благодатним підґрунтям для того, щоб сформувати ставлення до казки, вірша, оповідання «... як до витвору, спеціально створеного автором для вираження іншим людям власного сприйняття світу» [1, с.51].

Формування цілісного емоційного сприйняття молодшими школярами високохудожніх зразків літератури виступає важливою передумовою успіху в підготовці дітей до літературної творчості. Мова поетичних творів викликає «... естетичні переживання, почуття краси, яке притягує, бажання повторювати його – вчитуватись, прислухатись до тексту, немовби вбирати його в себе або розчинятись у ньому, співпереживаючи його звучання і переливам смислу» [2, с.139].

Позитивним моментом у сприйманні дитиною художнього твору є виникнення у неї відчуття своєрідної близькості, зв'язку з його героями, що допомагає їй краще зрозуміти бажання, думки інших людей, побачити людську цінність і усвідомити свою унікальність.

Якщо у дитини в результаті вмілого педагогічного керівництва виникне співчуття до героїв, то воно перетвориться на співчуття до реальних людей. У цьому разі набуті психічні новоутворення стануть її невід'ємною частинкою, викличуть етичний та естетичний розвиток молодшого школяра, закладуть основу головного мотиву літературно-художньої творчості – спілкуванню засобами мистецтва, слова.

Психологи підкреслюють, що емоційне безпосереднє сприймання літературних творів молодшими школярами цілісне – в ньому злиті «емоції матеріалу» та «емоції форми».

Великому сплеску позитивних емоцій та формуванню естетичної позиції молодшого школяра сприяє переживання почуття краси. Дослідник проблеми

розвитку літературних здібностей молодших учнів О.Я.Савченко наголошує на тому, що дітям цього віку доступні естетичні враження від краси спостережуваного («Яка чудова веселка на небі!»), почутого («Садок вишневий коло хати, хрущі над вишнями гудуть»), від краси стосунків, від зробленої речі тощо.

Чуйність і сприйнятливність до краси в дитячі роки незрівнянно глибші, ніж у наступні періоди розвитку особистості. «Треба насичувати навчальну діяльність замилюванням красою, щоб пам'ять, мислення, уява учнів збагачувались яскравими образами, які западають у душу, активізують мислення і мовлення» [3, с.165].

Невичерпне джерело натхнення, прагнення сказати «своє слово» – спілкування з природою. Видатний вихователь почуттів В.О.Сухомлинський вбачав важливе завдання в тому, щоб навчити дитину бачити і відчувати прекрасне в природі: «Зупинись і ти у подиві від прекрасного – і в твоєму серці теж розквітне краса».

Василь Олександрович органічно поєднав поетичне слово зі сприйманням краси природи. «Я прагнув до того, щоб діти відчували і переживали музику поетичного слова. На лоні природи в ті хвилини, коли діти були зачаровані красою навколишнього світу я читав їм вірші... Діти повторювали їх. Вони відчували, що в словосполученнях слів, які творять живий образ, народжується музичне звучання мови, яке не тільки надає слову нового емоційного відтінку, а й відкриває нову красу в навколишньому світі» [3, с.210].

Слово про красу викличе естетичну дію на дитину, якщо вона побачить її своїми очима. Молодшим школярам, як правило, важко уявити емоційно-образний зміст вірша, тому що вони сприймають тільки сюжет, окремі деталі, а не цілісну пейзажну картину з певним настроєм.

Значну увагу розвитку творчих здібностей молодших школярів приділяє Г.Тарасенко. Науковець розглядає розвиток творчих здібностей особистості в безпосередньому зв'язку з естетичним і екологічним вихованням [4,5]. Дослідниця вважає, що на роботу по естетичному сприйманню слова істотно впливає контакт з природою, школярі досить швидко називають відомі їм дерева,

квіти, а також пташок, тварин, але з труднощами називають кольори, звуки, запахи; не можуть визначити колір снігу, неба, описати улюблену квітку, дерево та ін. Дослідження, проведені Г.Тарасенко показують, що опис учнями природи часто має утилітарне спрямування, наприклад: «Люблю осінь за те, що вона приносить смачні яблука і груші». «Люблю літо, бо можна купатися» [4].

Щоб навчити школярів бачити красу, живу чарівність природи дослідниця пропонує проводити уроки милування природою, під час яких учні початкової школи помітили б, що сніг вранці рожевий і ніжний, ввечері - голубий, холодний, а вдень - білий, як молоко, в морозний сонячний день - срібний, під час відлиги - сірий, брудний, що осінь пахне димом вогнища, яблуками, сіном; зима - морозом, ялинкою; весна – підсніжниками, конвалією, а літо - ягодами. Такі уроки не тільки сприяють формуванню естетичного ставлення до мови, але і впливають на сенсорне виховання, позитивно діють на формування літературно-художніх здібностей учнів.

Організація дитячої творчості на тему природи, на погляд науковця, має бути зорієнтованою насамперед на зміцнення емоційно-духовного зв'язку учня з довкіллям. Саме творчість має навчити школярів зупинити любовно-зацікавлений погляд на найскромніших виявах виразності у природі, допомогти дитині полюбити природу всім серцем.

Споглядання і слухання, емоційне переживання побаченого і почутого – це перше віконце у світ краси і творчості. Важливу роль у цьому відіграють подорожі, екскурсії, походи, спостереження явищ природи, поетичні образи та яскраве слово вчителя.

Для емоційно–образної підготовки молодшого школяра до літературно-художньої творчості корисним прийомом є предметне унаочнення художньої деталі, адже у віршах учні впізнають опоетизовані прообрази побаченого, почутого в природі. Таке збагачення чуттєвого досвіду учнів допомагають розвинути не тільки образне сприймання вірша, а й мовлення, спостережливість, фантазію та асоціативність мислення.

Завдяки вмінню споглядати учень може наблизитися до найвищого смислу, перейнятися повнотою життя в будь–яких найбуденніших його проявах,

відчуттям неповторності і невичерпності будь-якого явища або речі, хоч якими малими вони б не були. Цей процес пов'язаний із почуттям естетичної насолоди та радості пізнання [2, с.135].

Джерело духовного збагачення і розвитку почуттів дитини – вплив музики та образотворчого мистецтва. Музика створює сприятливий емоційний фон для виконання літературно-творчих видів завдань. Складання творів-описів, віршів – поетичних картин природи, казок під тихе звучання музики стимулює кольоровість уяви, вивільняє дивергентне мислення.

Образотворче мистецтво дає змогу дитині всебічно сприйняти зорові образи. У взаємодії з точним, образним словом вони дають емоційно-образну основу для дитячого мовленнєвого фантазування.

Таким чином, педагогічними умовами мотиваційної підготовки до літературно-творчої діяльності є створення ситуацій естетичного переживання.

Для стимулювання естетичних переживань ми використовували такі прийоми: звернення до високохудожніх зразків літератури, формування досвіду, переживання почуття краси, співпереживання з героями твору шляхом “вживання” в ці образи, спілкування з природою, предметне унаочнення художньої деталі твору та використання засобів інших видів мистецтва. Усе це, на нашу думку, створює максимально сприятливі умови для розвитку мотивації до художньо-творчої діяльності.

Література:

1. Левин В.А. Воспитание творчества. / В.А. Левин– М.: Знание, 1974. – 64 с.
2. Миропольська Н.Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика / Н.Є. Миропольська. – К.: Парламентське видавництво. – 2002. – 204 с.
3. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. –Т. 3. – 669 с.
4. Тарасенко Г.С. Дивосвіт. Технологія естетико-екологічного виховання / Г.С. Тарасенко. – К.: Рута, 2000. – 208 с.
5. Тарасенко Г.С. Росинка: уроки любовання природой./ Г.С. Тарасенко. – Сумы: Антей, 2006. – 111 с.

Сіваш Т.Д. Формування в учнів початкової школи мотивації до художньо-творчої діяльності / Т.Д. Сіваш // Актуальні питання застосування на практиці досягнень сучасної педагогіки і психології : Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції : м. Харків, Україна, 13-ї4 травня 2016 року). – Харків : Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. – С. 14–18.